

Зміни у предметному просторі економічної науки викликають також необхідність врахування *екологічного імперативу* в рамках формування синтетичної моделі сталого розвитку людства.

Як зазначили *Ю. Туниця, Е. Семенюк, Т. Туниця*, пошуки виходу з кризової ситуації, яка склалася внаслідок загострення глобальних проблем, привели до формування *екологічного імперативу сучасності*. В науці нашої доби (і ширше – в усій соціальній практиці) він став аналогом історично відомого категоричного імперативу І. Канта – як вічного морального закону, наказу, що завжди звучить у людській душі, вимагаючи від людини діяти певним чином, робити одне та не робити іншого. Зміст екологічного імперативу можна передати приблизно так: якщо людство хоче вижити, то йому необхідно докорінно та негайно змінити свій спосіб життя, характер взаємодії з природним довкіллям, кардинально обмеживши свої потреби та оптимізувавши кількість народонаселення. *Екологічний імператив сучасності* – це об'єктивний за своїм характером наказ людству, від виконання якого залежить як виживання світової спільноти, так і подальша доля людської цивілізації, всього виду homo sapiens. Цей історичний, справді доленосний, наказ людству дає саме життя, а вже альтернативою тут може бути лише загибель (свого роду самогубство світової спільноти як наслідок систематичного та "успішного" рубання гілки, на якій ми всі сидимо) [13].

Висновки. В умовах, коли взаємозв'язки економіки з іншими сферами людської діяльності та природним середовищем так ускладнились, а її залежність від їх змін так зросла, що вона вже не може бути адекватно пізнаною сама по собі, із залученням тільки економічного інструментарію, економічне теоретичне знання хоча і стає дедалі розвиненішим, гетерогенним та міждисциплінарним, не здатне адекватно описати прогресуючу універсумізацію економічної діяльності людини і суспільства. *Завдяки системно-синергетичній методології* воно впливає у ширшу систему засобів інформаційного відображення світу, об'єднуючи раціональну свідомість з підсвідомістю та надсвідомістю, науку – з релігією, філософією та мистецтвом.

Література

1. Введение в философию / под ред. И.Т. Фролов. – М. : Политиздат. – 1989. – Ч. 2. – 639 с.
2. Гюфнер Й.К. Християнське суспільне вчення / Й.К. Гюфнер. – Львів : Вид-во "Свічадо", 2002. – 304 с.
3. Гудінг Д. Світогляд / Д. Гудінг, Д. Леннокс. – К. : Вид-во УБТ, 2003. – 416 с.
4. Загойська Л.Д. Філософсько-економічний дискурс проблеми "людина-природа" // Статий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика / за наук. ред. д-р екон. наук, проф. Є.В. Хлобистова. – Сімферополь : ИТ "АРИАЛ", 2011. – Т. 1. – С. 12-412.
5. Злупко С.М. Основи історії економічної теорії : навч. посібн. / С.М. Злупко. – Львів : Вид-во ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 628 с.
6. Канигін Ю. Біблія та сучасна наука / Ю. Канигін, В. Кушерець. – К. : Вид-во "Знання України", 2006. – 226 с.
7. Компендіум соціальної доктрини Церкви. – К. : Вид-во "Кайрос", 2008. – 549 с.
8. Лиско Л.Р. Предметна сфера економічної теорії в суспільстві сталого розвитку: універсально-синергетичне обґрунтування / Л.Р. Лиско. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. – 488 с.
9. Макконнелл К.Р. Макроекономіка / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – Львів, 1997. – 671 с.
10. Мельник Л.Г. Фундаментальные основы развития / Л.Г. Мельник. – Сумы : Вид-во "Университетская книга", 2003. – 288 с.
11. Синякевич І.М. Екологічна політика: стратегія подолання глобальних екологічних загроз / І.М. Синякевич. – Львів : Вид-во ЗУКЦ, 2011. – 332 с.

12. Соціальна доктрина Церкви : зб. статей. – Львів : Вид-во "Свічадо", 1998. – 300 с.
13. Туниця Ю.Ю. Екологізація економіки: теоретико-методологічний аспект / Ю.Ю. Туниця, Е.П. Семенюк, Т.Ю. Туниця // Економічна теорія. – 2011. – № 6. – С. 5-15.
14. Церква і соціальні проблеми // Матеріали міжнародної конференції. – Львів, 1993. – 553 с.
15. Becker G.S. Human Capital. A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education / G.S. Becker. – Chicago : The University of Chicago Press, 1993. – 390 p.
16. Etzioni A. The Moral Dimension. Toward a New Economics / A. Etzioni. – New York : The Free Press, 1988.
17. The Future we want. [Electronic resource]. – Mode of access [http://www.unep.org/ Documents. Multilingual/Default.asp](http://www.unep.org/Documents/Multilingual/Default.asp)

Лыско Л.Р. Мировоззренческие и методологические факторы перестройки экономической теории на принципах устойчивого развития

Рассмотрен процесс становления и эволюции мировоззренческой основы экономической науки. Проанализирована "религия" конкурентоспособности современной экономической теории как фактор дегуманизации человечества и обострения глобальных экологических проблем. Обосновано использование христианского социального учения как альтернативы "религии" конкурентоспособности, применения системно-синергетической методологии научного познания – инструмента перестройки экономической теории на принципах устойчивого развития.

Ключевые слова: наука и религия, экономическая теория, "религия" конкурентоспособности, христианское социальное учение, объективная цель экономики и потребности, устойчивое развитие, системно-синергетическая методология научного познания.

Lysko L.R. The outlook's and methodological factors of economic theory's reformation on the principles of the sustainable development

In the article is considered process of forming and evolution of the outlook's fundamentals of the economical science. The author analyses "religion of competition ability" of the modern economic theory as factor of dehumanization of mankind and sharpening of global ecological problems, grounds necessity of the brining together of the outlook's doctrines of modern science and religion, the using of system-synergetic methodology as instrument of economic theory's reformation on the principles of the sustainable development.

Keywords: science and religion, economic theory, "religion of competition ability", Christian social doctrine, objective goal of economy and needs, sustainable development, system-synergetic methodology.

УДК 504.75

Доц. М.П. Скалецький, канд. філос. наук –
НУ "Львівська політехніка"

ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розглянуто вплив інформатизації суспільного життя на стан довкілля, зокрема екологію людини. Поставлено мету привернути увагу до проявів негативного впливу інформатизації на екологію взагалі та екологію людини зокрема. Зроблено висновок, що, незважаючи на негативні моменти при переході до інформаційних технологій, енергетичні затрати значно зменшуються, оскільки інформаційна діяльність – це діяльність зі створення порядку. Тому завдяки інформатизації реально може розпочатися зворотній процес подолання кризи, зокрема й екологічної.

Ключові слова: екологія, екологічна та енергетична криза, інформаційне суспільство, інформаційний вибух, комп'ютеризація, віртуальна реальність.

Упродовж останніх десятиліть XX ст. людство вступило у стадію так званого інформаційного суспільства. Масова інформатизація – процес закономірний і незворотний. Інформаційні процеси дедалі більше і глибше впливають на всі сторони суспільного життя й саму людину. Важливого значення серед них набуває проблема характеру впливу стрімкої інформатизації суспільного життя на глобальну екологічну ситуацію взагалі та екологію людини зокрема. Від вирішення цієї проблеми багато в чому може залежати правильність оцінки перспектив розвитку не тільки людства, але й, можливо, життя на Землі. Саме тому звернення вітчизняної та зарубіжної філософії до зазначених питань стало назрілою проблемою. Значний внесок у вивчення цих проблем зробили Р. Абдеев, І. Алексеева, Б. Ахлібінський, М. Боден, Н. Вандишева-Ребро, Дж. Вейценбаум, О. Гневашев, В. Мовчан, А. Назарчук, І. Негодаєв, С. Паршін, В. Петрушенко, Е. Семенюк, А. Урсул, В. Цімерлі, М. Штанков та ін. Однією з перших спроб проаналізувати позитивні та негативні сторони інформатизації українського суспільства стала наукова конференція "Філософія і наука за умов формування інформаційного суспільства: морально-етичні та світоглядні проблеми" [22], яка відбулася у лютому 2010 р. на базі кафедри філософії Національного університету "Львівська політехніка". Більшість дослідників вказує на суперечливий характер процесу інформатизації суспільного життя, бо його позитивні моменти супроводжуються різними негативними проявами. У цій роботі привернуть увагу до деяких особливостей впливу інформатизації на екологію взагалі та екологію людини зокрема.

Екологічна проблема породжена особливостями стосунків людини з природним середовищем. Людина, як відомо, не стільки пристосовується до природних умов існування, як змінює їх шляхом трудової перетворювальної діяльності, пристосовуючи їх до своїх потреб. Таким чином людина "олюднювала" і "окультурювала" дику природу, створюючи другу "штучну" природу.

Проте на зорі людської історії людина і природа були нероздільні. Людина не виділяла себе ні з природи, ні з роду, її свідомість відповідно також ще була нерозчленована. Людина мислила себе як частина природи і дійсно була з нею у тісній і нерозривній єдності. Вона була у повній залежності від природи і брала від неї все у готовому вигляді. Збирала різні плоди і корені, займалася полюванням і рибальством. Тому її господарство було збиральницьким і мало присвоювальний характер.

Але приблизно 10-12 тис. років тому у стосунках людини з природою відбулася катастрофічна біфуркація – збурення. Це сталося у добу неоліту, коли наш далекий предок винайшов металеву зброю. Людина отримала у свої руки інструмент, який давав змогу здобути велику кількість їжі, і використала цей інструмент з максимальною ефективністю. За кілька тисяч років було практично знищено всіх мамонтів та великих рогатих тварин – основу раціону людей доби палеоліту. Унаслідок цього виникла гостра екологічна криза – перша в історії людства, яка охопила майже всю планету. Населення землі скоротилося у кілька разів.

Нелегким чином людство змогло подолати цю кризу. Але після того, як вдалося оволодіти вогнем, поступово почався перехід від збиральництва і полювання до землеробства і тваринництва. Відбувся перший великий розподіл праці – поділ племен на осідлих землеробських та кочових (скотарських або пастуших). Цей крок прийнято називати "неолітичною революцією". Вона фіксує початок сучасної цивілізації, відкриває її першу сторінку.

Неолітична революція заклала нову сторінку у стосунки людини з природою. Розвиток біосфери відтепер пішов новим руслом, бо людина почала порушувати природний кругообіг речовин. Створюючи штучний, не властивий дикій безлюдній природі взаємообмін, людина почала вносити певні "збурення"

(біфуркації) у природні процеси. На перших порах, як бачимо, в основі природного взаємообміну було землеробство та скотарство. Пізніше люди почали включати у природний цикл ті речовини, які вже давним-давно були виведені з природного кругообігу і мільйони років як були заховані самою природою. Йдеться про так звані корисні копалини. Їх використання знаменує появу ремесла, що відкриває нову сторінку людської цивілізації і в науці було названо "другим великим розподілом праці".

Вся подальша діяльність людини – це внесення у біосферу дедалі більших збурень та порушень природного кругообігу. Правда, до середини XIX ст. збурення, які здійснювала людина, не переступали допустимої межі. Втрати біологічного різноманіття були незначними і до певного часу тим чи іншим чином могли бути компенсовані. Як влучно зазначає проф. Е. Семенюк: "Людина, озброєна лише сокирою та лопатою, не була небезпечною для природи" [12, с. 7].

Але майже 100 років назад людство небаченими темпами почало розширювати сфери своєї техногенної діяльності і примножувати свою чисельність. Помітний стрибок у розвитку продуктивних сил суспільства був пов'язаний з науково-технічною революцією, яка почалася у 40-х роках XX ст. і якісно змінила стосунки людини з природою. Тепер масштаби людської технічної та виробничої діяльності досягнули вимірів загальнопланетних процесів. Руйнівна сила антропогенного впливу на природне довкілля дійшла крайньої межі. Людина, озброєна сучасною технікою і новітніми технологіями, стала небезпечною для природи. У наслідок цього було переступлено межу допустимого впливу на біосферу, яка перейшла у стан перманентного збурення, або, інакше кажучи, знаменувала початок глобальної екологічної кризи.

Отже, унаслідок зростаючих масштабів і темпів впорядковувальної і перетворювальної діяльності людини, що дедалі частіше порушувала природну рівновагу, в природі відбулося стрімке зростання тенденцій до безпорядку і хаосу, яке врешті-решт призвело до виникнення глобальної екологічної кризи. Це означає, що незалежно від намірів людини, сама її впорядковуюча діяльність, й природоохорона, з необхідністю породжує зростаючий хаос, який неминуче веде до саморуйнування будь-якого порядку в природі. Тим паче, що це підтверджується відомими принципами термодинаміки. З точки зору другого принципу термодинаміки, ніяка впорядковувальна діяльність прин-

ципово не може ліквідувати домінування тенденції до зростання хаосу. Тому існування порядку завжди є тимчасовим і локальним. Ця ідея, обґрунтована ще Л. Больцманом, і досі залишається найвпливовішою концепцією співвідношення ентропії і неентропії в оточуючому нас світі.

Однак, з іншого боку, останнім часом до екологічних проблем додалися ще й інформаційні, які стали наслідком так званого "інформаційного вибуху", що стався наприкінці ХХ ст. З'являються новітні інформаційні технології, які змінюють стосунки людини з природою, а це своєю чергою, змушує по-новому глянути на проблему ентропії. Треба зазначити, що вперше питання про співвідношення інформації і порядку було порушено ще у фундаментальних працях Н. Вінера.

Він висловив думку, що інформаційний підхід лише підтверджує другий принцип термодинаміки про зростання ентропії в системах. Однак, завдяки інформаційній постановці проблеми, вже йдеться не про хаос у русі молекул, а про хаос взагалі. Однак, думка про те, що хаос має домінувати у світі, що порядок неминуче поглинається хаосом, вже давно ставиться під сумнів. Ще від часів Гесіода та Емпедокла у філософії було висловлено думку про те, що хаос здатний породжувати порядок, більше того, що це необхідний процес. Але домінування парадигмальних фізичних ідей відсунуло цю ідею на задній план.

Лише в останні десятиліття розвиток теорії відкритих систем дозволив показати, що порядок дійсно неминуче породжується хаосом. Закономірно постає питання як це проявляється в умовах інформатизації.

Справа в тому, що природні процеси також можуть стати інформаційними, якщо людина намагається поставити їх під свій керований контроль, тобто певним чином впорядкувати. Принципове значення при цьому має той факт, що створення та поширення інформації як певного ресурсу потребує набагато менших енергетичних затрат, ніж будь-яка інша форма діяльності. Розрахунки показують, що при переході від матеріальної до інформаційної діяльності відбувається якісний стрибок. Його суть полягає у тому, що якщо процес матеріальних перетворень потребує максимальних затрат енергії, і відповідно веде до зростання ентропії, то при переході до інформаційних перетворень енергетичні затрати мінімізуються. Тому завдяки інформатизації різних форм людської діяльності реально може початися інший процес, зворотний до того, який привів до кризи, зокрема й екологічної. Таким чином інформаційна діяльність – це діяльність зі створення порядку. Той факт, що сьогодні в розвинених країнах інформаційною діяльністю зайнято не менше половини працездатного населення і їх число постійно зростає, означає, що процес зростання неентропії реально вже розпочався.

Важливим наслідком "інформаційного вибуху" стало також виникнення ще однієї "штучної реальності", яка отримала назву "віртуальної" або "інформаційного простору". "Віртуальна реальність" є наслідком розвитку комп'ютерних технологій і функціонування комп'ютерних програм. З виникненням світової комп'ютерної мережі утворився особливий "комп'ютерний світ", створений величезною кількістю одночасно працюючих програм. Вірту-

альну реальність можна назвати "третьою природою", особливістю якої є те, що цю штучну реальність людина створила за власним образом і подобою.

Створена програмістом віртуальна реальність – це вже не просто відображення (модель) навколишнього світу, це до певної міри система, здатна до самовідтворення, функціонування якої передбачає дотримання заданих закономірностей та можливість корекції залежно від отриманої інформації. Така інформація може надходити не тільки від людини, але й від об'єктів "першої" і "другої" природи. Людині стає під силу не просто перебудовувати навколишній світ, а й створювати свій новий власний світ, який є творінням її розуму та фантазії і підвладний законам, які вона сама диктує. Але існує загроза, що створена людиною віртуальна реальність може вийти з-під контролю і завдати непоправної шкоди "як першій", так і "другій" природі. Причому наслідки цього можуть бути непередбачуваними і навіть катастрофічними. Справа у тому, що, як зазначає С. Хокінг [23], людина уже наділила віртуальну реальність мінімальною самостійною формою життя, заклавши в ній можливість самознищення за допомогою комп'ютерних вірусів.

З появою віртуальної реальності посилюється загроза існуванню людства, як застерігає О. Гневашев. Комп'ютери керують ядерними електростанціями, наведенням боеголовок, сугестивним навчанням, і є очевидна можливість впливати на ці процеси за допомогою хакерів [5, с. 110]. Небезпека підвищується також у зв'язку з тим, що разом із зростанням швидкості та складності програмного забезпечення його розробники більше не можуть гарантувати повної передбачуваності результатів роботи елементарної бази комп'ютера, який до того ж може бути вражений вірусом. Треба також мати на увазі, що в найближчому майбутньому носіями інформації в комп'ютерних системах можуть стати елементарні частинки, що, поза сумнівом, значно збільшить невизначеність процесів віртуальної реальності. Тому проблеми інформаційного суспільства необхідно розглядати комплексно, переходити від вивчення комп'ютера і віртуальної реальності переважно з гносеологічної площини на онтологічну та етико-аксіологічну, розглядати їх із широких філософських позицій.

Б. Ахлібінський та С. Паршін вказують на небезпеку зростання інформаційного тиску на людину [12, с. 106]. Існує певна залежність інтелекту людини від характеру інформаційного потоку, в який він залучений. Доведено, що масові засоби інформації, особливо електронні, можуть чинити істотний вплив на розумові здібності людини. Вони здатні цілеспрямовано формувати певні механізми розумової діяльності. Це найяскравіше виявляється для типу особистості, схильної до конформізму. А оскільки нонконформізм – це лише негативне виявлення того ж конформізму, то вплив ЗМІ поширюється і на цей тип людей. Тому часто вплив ЗМІ виявляється сильнішим, ніж вплив самої ситуації, яку намагається осмислити людина. Таким чином нав'язана через ЗМІ точка зору стає визначальним чинником її поведінки.

Вони вказують також ще на одну велику небезпеку комп'ютеризації. Йдеться про розроблення та застосування методик інформаційного програмування та кодування розумових процесів. За їх допомогою може здійснювати-

ся безпосередній вплив на підсвідомість людини, що відкриває можливості для втручання не тільки у спосіб мислення, але й для внесення змін у психічний тип особи, наголошують вони [12, с. 106]. Цим самим виникає реальна загроза підпорядкування свідомості та інтелекту у масовому масштабі. Безперечно, це створює в перспективі досить небезпечний екологічний аспект.

Мовчан В. також вказує на суперечливий характер інформаційного тиску в сучасну добу. З одного боку, вказує вона, безумовним позитивним фактором є можливість великого числа людей вільно користуватися інформацією та особисто долучатися до її поповнення. Але, з іншого боку, її тривожить небезпечна тенденція зростання кількості деструктивної і навіть руйнівної інформації. "Потік інформації, що найчастіше не має ні науково-пізнавальної, ні моральної чи естетичної цінності, набуває все очевидніше загрозливих масштабів внаслідок фальші змісту і відверто аморального його спрямування". "Ця інформація руйнівна деструктивністю змісту та антигуманним спрямуванням: вона пропагує людські вади як норму ставлення людини до себе та інших" [7, с. 8]. Це виглядає як глобальна війна проти свідомості людини, що стає провідною тенденцією в стратегіях "обробітку" свідомості. Вона утверджується у формі свободи від моральних цінностей і визначається спрямуванням людини на зняття будь-яких моральних заборон, вироблених культурою. Таку ситуацію В. Мовчан справедливо називає "інформаційною війною проти людини", її розуму й почуттів. Тому правомірно говорити про стратегію примітивізації ціннісних орієнтацій людини : перетворення її на примітивного "споживача" у найширшому значенні цього слова.

Зростають негативні наслідки дії загального закону зростання інформації і посилення інформаційного тиску на людину. Дослідникам впливу інформаційного потоку на мозок відомо, що перевантаження, які виникають при цьому, можуть не тільки завдати істотної шкоди, а й повністю порушити функціонування людського мозку. Особлива небезпека полягає в тому, що втома центральної нервової системи виявляється по-іншому, ніж м'язова втома. За фізичних перевантажень людині стає дедалі важче і важче виконувати певну діяльність. Тому вона її обмежує або припиняє, щоб відновити сили. Мозок людини також спочатку відчуває втому, але через деякий час ніби долається певний бар'єр, втома ніби зникає і з'являється щось на зразок "другого дихання". Проте насправді це призводить до зовні непомітного для людини, але вкрай небезпечного за наслідками, нервового виснаження. Отже, інформаційні навантаження вимагають розроблення ефективних засобів контролю і регулювання, причому більш суворих, ніж за фізичних навантажень, оскільки природа не стикалася досі з таким потужним рівнем інформаційного тиску і не виробила дієвих механізмів контролю і захисту.

Вчені також звертають увагу на небезпеку техногенного впливу з боку енергетичних носіїв інформації. Випромінювання антен, ліній зв'язку і самих апаратів інформаційної техніки, створювані ними специфічні шуми та штучні речовини, що при цьому використовуються, так чи інакше впливають на нервову систему і організм людини. Організм людини також не стикався з такими впливами у природі і не має еволюційно виробленої норми реакції на них.

Оскільки щільність і потужність таких впливів зростає, то збільшується і екологічно негативна їх складова [12, с. 107]. Хоча питання про масштаби і віддалені наслідки такого впливу вивчено ще недостатньо, але деякі аспекти його негативного характеру вже встановлено. Тому розроблення методів контролю та захисту від подібних загроз з боку "інформаційного суспільства" – важливе завдання екології людини.

Водночас недостатня завантаженість інтелектуальною діяльністю також негативно позначається на здоров'ї людини. Середня тривалість життя в людей, що живуть в однакових соціальних умовах, але зайняті інтенсивною розумовою працею, перевищує цей же показник у не зайнятих такою працею. Таким чином, рівень впливу інформаційних навантажень на природний інтелект повинен розглядатися поряд з такими ж важливими чинниками здоров'я, як правильне харчування, фізичні навантаження тощо.

Більше того, в умовах інформатизації, коли широко впроваджуються досягнення науки у всі сфери життєдіяльності, змінюються критерії оцінки здоров'я людини. Як зазначає М. Кармаєв, якщо донедавна здоровою вважалася та людина, яка мала достатню фізичну силу та належну витривалість, то тепер особливого значення надається стану її інтелектуальних здібностей [6, с. 98-99.]. Людина, яка не може опанувати досягнення сучасної науки і техніки, тепер не може вважатися психічно здоровою. Недостатні інтелектуальні можливості автоматично відносять таких людей до розряду неповносправних. Таким чином, в інформаційному суспільстві фізичний розвиток повинен гармонійно доповнюватися належним інтелектуальним рівнем. Інформаційне суспільство потребує людини з цілісним світоглядом, здатної до вільного творчого мислення, що прагне до самореалізації і гармонійного розвитку. Важливе місце при цьому належить також формуванню екологічної культури, яка передбачає принцип відповідальності за майбутній стан всієї планети.

Таким чином, аналіз переходу до інформаційного суспільства свідчить, що незважаючи на те, що якісні зміни у довкіллі, які призвели до глобальної екологічної кризи, ставлять перед суспільством нові проблеми, але у ньому самому разом з тим зріють також засоби їх вирішення. Першочергове і пріоритетне значення серед них займає значне підвищення ефективності інформаційної діяльності, яка структурно впорядковує та мінімізує матеріально-енергетичну складову техногенного впливу на соціально-природне середовище та саму людину. Розвиток інформаційних технологій в Україні таким чином відкриває шляхи для зниження екологічної загрози. Разом з цим, – це відкриває реальні перспективи для входження України в коло передових європейських держав.

Література

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации / Р.Ф. Абдеев. – М. : Изд-во "Владос", 1994. – 336 с.
2. Алексеева И.Ю. Человеческое знание и его компьютерный образ / И.Ю. Алексеева. – М. : Изд-во "Наука", 1992. – 209 с.
3. Вандышева-Ребро Н. Социальная реальность в свете общества информатизации / Надежда Вандышева-Ребро // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 38-47.

4. Вейценбаум Дж. Возможности вычислительных машин и человеческий разум: от суждений к вычислениям / Дж. Вейценбаум. – М. : Изд-во "Радио и связь", 1982. – 368 с.

5. Гневашев О.В. Виртуальная реальность и информационное общество / О.В. Гневашев // Россия: прошлое, настоящее, будущее : матер. Всерос. научно-практ. конф. (Санкт-Петербург, 16-19 декабря 1996 г.). – СПб. : Изд-во БГТУ, 1996. – С. 108-112.

6. Кармаев Н.А. Современные проблемы экологии человека / Н.А. Кармаев // Отчуждение человека в перспективе глобализации мира : сб. статей / под ред. Б.В. Маркова, Ю.Н. Соколова, В.В. Парцианова. – СПб. : Изд-во "Петрополис". – 2001. – Вып. 1. – С. 87-99.

7. Мовчан В. Етичні виміри інформаційного процесу: світоглядний аспект / Віра Мовчан // Філософія і наука за умов формування інформаційного суспільства: морально-етичні та світоглядні проблеми : тези Всеукр. наук. конф. "XXII читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи К. Твардовського", 9-11 лютого 2010 р. / відп. за вип. В.Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2010. – С. 7-9.

8. Мовчан В. Етичні виміри інформаційного процесу: світоглядний аспект / Віра Мовчан // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 11-20.

9. Назарчук А.В. Этика глобализирующегося общества / А.В. Назарчук. – М. : Изд-во "Директмедиа Паблшинг", 2002. – 381 с.

10. Негодаев И.А. На путях к информационному обществу / И.А. Негодаев. – Ростов-на-Дону, 1999. – 375 с.

11. Негодаев И.А. Информатизация культуры / И.А. Негодаев. – Ростов-на-Дону, 2002. – 403 с.

12. Паршин С.А. Экология человека в информационном и постинформационном обществе / С.А. Паршин, Б.В. Ахлибининский // Россия: прошлое, настоящее, будущее : матер. Всерос. научно-практ. конф. (Санкт-Петербург, 16-19 декабря 1996 г.). – СПб. : Изд-во БГТУ, 1996. – С. 102-108.

13. Петрушенко В. Філософія і проблеми становлення інформаційного суспільства / Віктор Петрушенко // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 3-11.

14. Ральчук О. Інформаційне суспільство: між ейфорією споку та законами універсуму / О. Ральчук // Вісник Національної академії наук України : загальнонаук. та громадсько-політичний журнал. – 2003. – № 2. – С. 36-50.

15. Семенюк Е.П. Філософські засади сталого розвитку : навч. посібн. [для магістр. та аспірт.] / Е.П. Семенюк. – Львів : Вид-во "Афіша", 2002. – 200 с.

16. Семенюк Е.П. Суспільство і природа. Глобальні проблеми сучасності і концепція сталого розвитку : консп. лекції з екологічної філософії [для студ. ВНЗ] / Е.П. Семенюк. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2007. – 13 с.

17. Семенюк Е.П. Екологічна економіка: методологічна специфіка та зв'язки з філософією / Едуард Семенюк // Філософські пошуки. – 2008. – Вип. XXVII. – С. 163-171.

18. Семенюк Э.П. Информатика и современный мир: философские аспекты / Э.П. Семенюк. – Львов : Изд-во "Укр. акад. печати", 2009. – 283 с.

19. Семенюк Е.П. Екологічна філософія як закономірний результат історії людства / Едуард Семенюк // Філософські пошуки. – 2009. – Вип. XXXI. – С. 12-21.

20. Семенюк Е. Екологічна конституція Землі: надія на завтрашній день / Едуард Семенюк // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 20-28.

21. Урсул А.Д. Путь в ноосферу. (Концепция выживания и устойчивого развития цивилизации) / А.Д. Урсул. – М. : Изд-во "Луч", 1993. – 275 с.

22. Філософія і наука за умов формування інформаційного суспільства: морально-етичні та світоглядні проблеми : тези Всеукр. наук. конф. "XXII читання, присвячені пам'яті засновника Львівсько-Варшавської філософської школи К. Твардовського", 9-11 лютого 2010 р. / відп. за вип. В.Л. Петрушенко. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2010. – 148 с.

23. Хокинг С. Чёрные дыры и молодые вселенные : пер. с англ. М.В. Кононова / С. Хокинг. – СПб. : Изд-во "Амфора", 2001. – 189 с.

24. Штанков М. Соціальні виклики інформаційного суспільства / Микита Штанков // Філософські пошуки. – 2010. – Вип. XXXII. – С. 47-54.

25. Экология человека : словарь-справочник / под общ. ред. акад. РАМН Н.А. Агаджаняна. – М. : Изд-во "Круис", 1997. – 208 с.

Скалецкий М.П. Преодоление экологических проблем в условиях становления информационного общества

Рассмотрено влияние информатизации общественной жизни на состояние окружающей среды, в частности на экологию человека. Ставится цель привлечь внимание к отрицательным следствиям информатизации на экологию вообще и экологию человека в частности. Сделан вывод, что несмотря на отрицательные моменты при переходе к информационным технологиям, энергетические затраты значительно сокращаются, поскольку информационная деятельность – это деятельность по созданию порядка. Поэтому благодаря информатизации реально может начаться обратный процесс преодоления кризиса, в том числе и экологического.

Ключевые слова: экология, экологический и энергетический кризис, информационное общество, информационный взрыв, компьютеризация, виртуальная реальность.

Skaletsky M.P. Overcoming of ecological problems is in the conditions of becoming of informative society

In this article the author examines the influence of informatisation of social life on the state of environment, in particular human being's ecology. The author aims to attract attention to manifestations of negative influence of informatisation on ecology in general and human being's ecology in particular. The author comes to conclusion that in spite of negative moments of transition to IT-technologies energetic expenses becomes lesser, because information activity is activity that creates the order. So, thanks to informatisation may begin the reverse process, which helps to overcoming the crisis in general and ecological crisis in particular.

Keywords: ecology, ecological and power crisis, informative society, informative explosion, computerization, virtual reality.

УДК 339.7

Доц. О.І. Бутенко, канд. екон. наук –
Європейський університет, м. Черкаси

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ, ІНТЕГРАЦІЇ І ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СВІТОВУ ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ

Проаналізовано суть глобалізаційних процесів у фінансовій сфері; вплив процесів інтернаціоналізації, інтеграції і глобалізації на світову фінансову систему. Досліджено основні причини сучасної фінансової кризи, зокрема вплив "доларизації" світової економіки.

Ключові слова: валютна криза, глобалізація, доларизація, інтеграція, кредитна система, реформування, фінанси.

Постановка проблеми. Фінансова глобалізація є наслідком і складником економічної інтеграції, яка досить інтенсивно розвивалася, починаючи з другої половини ХХ ст. Проте багато складових частин фінансової глобалізації виникли як результат самої фінансової сфери, зокрема це зростання вільних грошових капіталів і мотивація їх переміщення між країнами, поява нових фінансових інструментів, утворення спільних валют тощо.

Глобальна фінансова система розвивається на основі саморегуляції, у відриві від національних юрисдикцій, що спричиняється до порушення балансу між економічно ефективним і соціально справедливим розвитком суспільства, який прагнуть забезпечувати національні держави, тобто виникає суперечність між космополітизмом капіталу і суверенітетом національної держави як форми організації суспільства.

За останні десятиліття стрімкий розвиток глобальної фінансової системи сприяв нагромадженню в її різних компонентах кризових явищ. Згідно з